

מסכת ראש השנה פרק ג' - "ראוהו בית דין"

97. כה, ב

רז"י

מתני'
 ראוהו בית דין וכל ישראל
 ונחקרו העדים. מפרש בגמרא
 אי נמי נחקרו העדים:
ראוהו בית דין בלבד. שאין מי
 שיעיד אלא הם ולא ארישא
 קאי בסמוך לחשיכה אלא שהיה
 שהות לקדש:
יעמדו שנים ויעידו בפניהם.
 ואע"פ שכולן ראוהו ובגמרא
 פריך לא תהא שמיעה גדולה
 מראייה:
ויעידו בפניהם. השנים:
שאינן היחיד נאמן. לומר
 מקודש בפני עצמו לכך צריך
 להושיב מחביריהן אצלו:

גמ'
 למה לי למיתני כל ישראל. הרי
 ראוהו בית דין:
איפרסמא ליה מילתא. דביום
 שלשים נראה לקדשו:
נחקרו העדים למה לי. חקירתן
 אחרי שהכל ראו:
למה לי למתנייה לחקירה כלל.
 כיון דאשמועינן דכי ראוהו בית
 דין וכל ישראל אפילו הכי
 מעברין ליה כל שכן נחקרו
 העדים:
סלקא דעתך אמינא. היכא
 דאיכא חקירת עדים ביום תו
 לא ניעברוה אלא יגמרו הדבר
 בלילה ויקדשוהו ביום שלשים
 לענין תיקון המועדות:
משפט. היינו תחילת דין:
כי חק הוא. בקידוש החדש
 דרשינן ליה בפי קמא (דף ח:):
משפט ביום. נפקא לן
 בסנהדרין (דף לד:). מוהיה ביום
 הנחילו את בניו ביום אתה מפיל
 נחלות כו':

מתניתין

ראוהו בית דין וכל ישראל:
נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה - הרי זה מעובר.
ראוהו בית דין בלבד:
יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש.
ראוהו שלשה והן בית דין:
יעמדו השנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד, ויעידו בפניהם,
ויאמרו מקודש מקודש,
שאינן היחיד נאמן על ידי עצמו.

גמרא

למה לי למיתנא "ראוהו בית דין וכל ישראל"?

איצטריך,
 סלקא דעתך אמינא הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה ולא ליעברוה,
 קא משמע לן.

וכיון דתנא ליה "ראוהו בית דין וכל ישראל" "נחקרו העדים" - למה לי?

הכי קאמר:
 אי נמי, "נחקרו העדים" ו"לא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר",
 וכיון דתנא "עד שחשיכה הרי זה מעובר" למה לי למיתנייה חקירת העדים כלל?

איצטריך,
 סלקא דעתך אמינא: תיהוי חקירת עדים כתחילת דין, ומקודש מקודש כגמר דין ולקדשי בליליא,
 מידי דהוה אדיני ממונות דתנן: "דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה" הכא נמי מקדשין בליליא,
 קא משמע לן.

ואימא: הכי נמי?

אמר קרא: "כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב" (תהילים פא-ה)
 אימת הוי "חק"? בגמר דין, וקא קרי ליה רחמנא: "משפט",
 מה משפט - ביום, אף הכא נמי ביום.

98. כה, ב

ר"י

"ראוהו בית דין - יעמדו שנים ויעידו בפניהם".

ואמאי? לא תהא שמיעה גדולה מראיה!

אמר רבי זירא:

כגון שראוהו בליה.

"ראוהו שלשה והו בית דין - יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד".

אמאי? הכא נמי נימא! לא תהא שמיעה גדולה מראיה!
וכי תימא: הכי נמי, כגון שראוהו בליה - היינו הך!

סיפא איצטריכא ליה,

דאין היחיד נאמן על ידי עצמו,

דסלקא דעתך אמינא: הואיל ותניא³⁷:

"דיני ממונות - בשלשה,

ואם היה מומחה לרבים - דן אפילו ביחיד".

הכא נמי ניקדשיה ביחיד,

קא משמע לן.

ואמאי: הכא נמי?

אין לך מומחה לרבים בישאל יותר ממשה רבינו,

וקאמר ליה הקדוש ברוך הוא: עד דאיכא אהרן בהדר,

דכתב: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם" (שמות יב-א).

למימרא: דעד נעשה דיין

לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא,

דתניא:

כ"א, "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתו נעשו עדים ומקצתו נעשו דיין".

דברי רבי טרפון.

רבי עקיבא אומר:

בולן נעשין עדים ואין עד נעשה דיין!

אפילו תימא רבי עקיבא,

עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם אלא בדיני נפשות,

דרחמנא אמר: "ושפטו העדה והצילו העדה" (במדבר לה-כד),

וכיון דחזוהו דקטל נפשא לא מצו חזו ליה זכותא,

אבל הכא - אפילו רבי עקיבא מודה.

ואמאי. יעמדו שנים ויעידו הלא ראוהו כולן יקדשוהו בראייתם דלא תהא שמיעה ששומעין מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש:

שראוהו בליה. הלכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדשו:

למימרא דעד נעשה דיין. מי שראוי להיות עד בדבר נעשה דיין ואלו כולן ראויים להיות עדים שהרי כולם ראוהו:

מקצתן נעשין עדים. ויעידו בפני חבריהם דגבי דיני נפשות עדות בעינן דכתיב (דברים יז) על פי שנים עדים יומת המת לא יומת וגו':

ומקצתן נעשין דיינים. אבל המעידים לא ישבו וידונו עמהם דהראוי להעיד אית ליה לרבי טרפון נעשה דיין אבל עד עצמו לית ליה דנעשה דיין וגבי עדות החדש גופה נמי לא אכשרנא במתניי להיות העדים נעשים דיינים דאם כן למה לי יושיבו מחביריהם יעידו בפני יחיד ואחר כך ישבו הם עמו ויקדשו והכי אמרינן ליה בפרק שני דכתובות (דף כא:):

כולן עדים הם. ראויים להעיד:

והצילו העדה. יהפכו בזכותו:

מתני'
כל השופרות. בין של איל בין של יעל:
שהוא קרן. אינו קרוי שופר וגבי יוה"כ שופר כתיב (ויקרא כה) והעברת שופר תרועה ובפרק בתרא (דף לד.) גמרינן ר"ה מיובל:
בקרן היובל. ויובל דיכרא הוא כדמפרש בגמרא:

גמ'
אקרו קרן ואקרו שופר. אקרו קרן כדאמרן ואקרו שופר דכתיב במתן תורה (שמות יט) במשוך היובל וגוי' וכתוב ויהי קול השופר:
וקרני ראם קרניו. של בכור שורו קרן אשכחן דאקרי:
ותיטב לה'. תפילתי משופר ובשור קא משתעי קרא:
שור שהוא פר. ביום שנקרא שור היה גדול כפר זהו שור של מעשה בראשית שביום שנברא נברא בקומתו ושור בן יומו קרוי שור שנאמר (ויקרא כב) שור או כשב או עז ופר אינו נקרא עד בן שלש:
אין קטיגור. זהב העגל ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא:
הואיל ואישתני. להיות דם ואין מראית הפר ניכר:
חוטא בל יקריב. האדם לא יקריבנו הלום שהוא חטא בו:
חוטא בל יתנאה. להתקשט בו בקרבו הלום:

מתניתין

כל השופרות כשרים חוץ משל פרה,
מפני שהוא קרן.
אמר רבי יוסי:
והלא כל השופרות נקראו קרן,
שנאמר: "במשוך בקרן היובל" (יהושע ו-ה).

גמרא

שפיר קאמר רבי יוסי.

ורבנן?

כל השופרות אקרו שופר ואקרו קרן דפרה - קרן אקרי, שופר לא אקרי, דכתיב: **"בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו"** (דברים לג-יז).

ורבי יוסי?

אמר לך: דפרה נמי אקרי שופר, דכתיב: **"ותיטב לה' משוך פר"** (תהלים סט-לב) אם **"שור"** למה **"פר"** ואם **"פר"** למה **"שור"**? אלא מאי שור פר - משופר.

ורבנן?

כדרך מתנה, דאמר רב מתנה: מאי **"שור פר"**? שיהוא גדול כפר.

עולא אמר:

היינו טעמא דרבנן - כדרך חסדא.

דאמר רב חסדא:

מפני מה אין פהו גדול נכנס בכגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה? לפי שאין קטיגור נעשה סניגור.

ולא? והא איכא דם פר!

הואיל ואשתני - אשתני.

והא איכא ארון וכפורת וכרוב!

חוטא בל יקריב, קאמרינן.

והא איכא כף ומחתה!

חוטא בל יתנאה, קא אמרינן.

והא איכא בגדי זהב מבחוץ!

רש"י

כיון דלזכרון קא אתי כלפנים דמי. שופר נמי אע"ג דלית ביה משום חוטא בל יקריב ולית ביה משום חוטא בל יתנאה כיון דלזכרון קא אתי כבגדי כהן גדול שלפנים דמי:
גילדי גילדי. בכל שנה ושנה ניכרת תוספתו והוא כמין גלד מוסיף על גלד ראשון בתכליתו של ראשון תחילת השני:

מבפנים קא אמרינן.

שופר נמי מבחוץ הוא!

כיון דלזכרון הוא, כבפנים דמי.

והא תנא "מפני שהוא קרו" קאמר!

חדא ועוד קאמר,

חדא - דאין קטיגור נעשה סניגור.

ועוד - "מפני שהוא קרו".

ורבי יוסי אמר לך:

דקא אמרת: "אין קטיגור נעשה סניגור",

הני מילי מבפנים,

והאי שופר - מבחוץ הוא.

ודקא אמרת: "מפני שהוא קרו" - כל השופרות נמי אקרו קרו.

אב"י אמר:

היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות,

והא דפרה - כיון דקאי גילדי גילדי מיתחזי כשנים ושלשה שופרות.

והא תנא: "מפני שהוא קרו" קאמר!

חדא ועוד קאמר,

חדא - דשופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות.

ועוד - מפני שהוא קרו.

ורבי יוסי אמר לך:

דקאמרת: "שופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות" - כיון דמתברי אהדדי חד הוא.

ודקאמרת: "מפני שהוא קרו" - כל השופרות נמי אקרו קרו.

100. כו, א-ב

רס"י

גמולה. מובדלת:
 טוחות. לשון חלוקות:
 שכו. לשון ראייה כמו וישקף
 (בראשית יט) ומתרגמין
 ואיסתכי:
 קבען פלניא. גזלני פלוני:
 במה קבענוך. המעשר והתרומה
 אתם קובעים אותי:
 מאי סירוגין. ששנינו במגילה
 (דף יז.) קראה סירוגין
 (סירוגין):

מאי משמע דהאי יובלא לישנא דדכרא הוא?

דתניא:

"אמר רבי עקיבא:

נשה לבתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא.

ואמר רבי עקיבא:

נשה לבתי לגליא היו קורין לנדה גלמודה.

מאי "גלמודה"?

גמולה דא מבעלה.

ואמר רבי עקיבא:

נשה לבתי לאפריקי היו קורין למעה קשיטה

למאי נפקא מינה?

לפרושי: **"מאה קשיטה"** (בראשית לג-ט) - דאורייתא מאה דנקי.

אמר רבי:

נשה לבתי לכרפי הים היו קורין למכירה בירה.

למאי נפקא מינה?

לפרושי: **"אשר פריתי לי"** (בראשית נה).

אמר רבי שמעון בן לקיש:

כשהלכתי לתחום קו נשרייא,

היו קורין לכלה - נינפי,

ולתרנגול - שכו.

"לכלה - נינפי".

מאי קרא?

"יפה נוף משוש כל הארץ" (תהילים מח-ג).

"ולתרנגול - שכו".

אמר רב יהודה אמר רב,

ואיבעית אימא רבי יהושע בן לוי:

מאי קרא?

"מי שית בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה" (איוב לח-לו).

"מי שית בטוחות חכמה" - אלו כליות.

"או מי נתן לשכוי בינה" - זה תרנגול.

לוי איקלע לההוא אתרא,

אתא גברא לקמיה,

אמר ליה: **קבען פלניא.**

לא הנה ידע מאי קאמר ליה, אתא שאיל בי מדרשא.

אמר ליה: **גזלן אמר לך,**

דכתיב: **"היקבע אדם אלהים"** וגו' (מלאכי ג-ח)

אמר ליה רבא מברניש לרב אשי:

אי הואי התם, הוה אמינא ליה: היכי קבעך? במאי קבעך? ואמאי קבעך?

וממילא הוה ידעינא.

ואיהו סבר מילתא דאיסורא קאמר ליה.

לא הוו ידעי רבנן מאי **"סירוגין"** (מגילה יז)?

כו,ב

רש"י

פסקי. לפרקים שאינן נכנסין יחד:

מאי חלוגות. ששנינו בפ"ק דיומא (דף יח.) כל שבעת הימים לא היה אוכל השום והחלוגות:

פרפחיני. ירק שקורין עורקל"י:

סלסלה. חפוש והפך במטמונים של תורה:

והוה דרינא טונא. נושא משוי:

שמעוה לאמתא דבי רבי דחזנתהו רבנן דהוו עיילי פסקי פסקי, אמרה להו: עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין.

לא הוו ידעי רבנן מאי "**חלוגות**" (יומא יח.)?

יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי, דחזית לההוא גברא דקא מבדר פרפחיניה, אמרה ליה: עד מתי אתה מפזר חלוגין.

לא הוו ידעי רבנן מאי "**סלסלה ותרומק**" (משלי ד-ח)?

יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לההוא גברא דהוה קא מהפך בשעריה, אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשערך.

לא הוו ידעי רבנן מאי "**וטאטאטיה במטאטא השמד**" (ישעיה יד-כג)?

יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי, דהוות אמרה לחבירתה שקולי טאטיא וטאטי ביתא.

לא הוו ידעי רבנן מאי "**השלך על ה' יהבך והוא יבלבלך**" (תהילים נה-כג)?

אמר רבה בר בר חנה:

יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא הוה דרינא טונא ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי.

101. כו, ב

רס"י

מתני'

שופר של ראש השנה של יעל פשוט. מפרש טעמא בגמרא דמידי דתפלה בעי פשיטות:

יעל. שטייץ בו"ק:

ופיו מצופה זהב. בשל מקדש קאמר:

שופר מאריך. לאחר שחוצרות פוסקין תקיעתן נשמע קול השופר:

ובתעניות. דאמרינן במס' תענית (דף טו): תקעו הכהנים תקעו:

בשל זכרים. אילים שסתמן כפופין:

ושתי חוצרות באמצע. שני שופרות להן אחד מכאן ואחד מכאן והן באמצע:

שמצות היום בחוצרות. דלכנופיא בעלמא נינהו וכל כנופיא בחוצרות דכתיב

(במדבר י) והיו לך למקרא העדה:

שזה היובל לראש השנה לתקיעה. בפשוטין ואף על גב דתקיעתו ביובל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת מכירת שדות אפילו הכי כדרי"ה בעי למעבדי דגמרינן לה לגזירה שוה שביעי שביעי בפ' בתרא (דף לד):

ולברכות. דבעי למימר תשע ברכות ביום הכפורים של יובל:

ר' יהודה אומר כו. טעמא מפרש בגמ':

וביובלות בשל יעלים. וגזירה שוה לא גמיר:

גמ'

ושל כל השנה. של תעניות: **קמ"ל.** בר"ה אית ליה כרבי יהודה אבל ביובל לית ליה משום גזירה שוה:

במאי קמיפלגי. תנא קמא ורבי יהודה:

כמה דכייף איניש. בתפלתו פניו כבושין לארץ טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם (מלכים א ט) הלכך בראש השנה דלתפלה ולהזכיר עקידת יצחק בא בעינן כפופין ויובלות שהן לקרוא דרור בעינן פשוטין וגזירה שוה לית ליה:

כמה דפשיט טפי עדיף. משום נשא לבבנו אל כפים (איכה ג) הלכך בראש השנה בפשוטין דלתפלה הוא ודיוה"כ נמי משום דשויה בגזירה שוה ובתענית דלכנופיא לא איכפת לן ועבדינן כפופין להכירא ולר' לוי אית ליה כר' יהודה דלתפלה בעינן כפופים וביום הכפורים סבירא ליה דשוה היובל לראש השנה כרבנן הלכך תרווייהו בעינן כפופים:

מתניתין

שופר של ראש השנה:

של יעל פשוט,

ופיו מצופה זהב,

ושתי חוצרות מן הצדדין.

שופר - מאריך,

וחוצרות - מקצרות.

שמצות היום בשופר.

ובתעניות:

בשל זכרים,

כפופין,

ופיהו מצופה כסף,

ושתי חוצרות באמצע.

שופר - מקצר,

וחוצרות - מאריכות,

שמצות היום בחוצרות.

שוה היובל לראש השנה - לתקיעה ולברכות.

רבי יהודה אומר:

בראש השנה - תוקעין בשל זכרים,

וביובלות - בשל יעלים.

גמרא

אמר רבי לוי:

מצוה של ראש השנה ושל יום הכפורים - בכפופין,

ושל כל השנה - בפשוטין.

והתנן:

"שופר של ראש השנה של יעל פשוט!"

הוא דאמר פי האי תנא,

דתנא:

"רבי יהודה אומר:

בראש השנה - היו תוקעין בשל זכרים כפופין,

וביובלות - בשל יעלים."

ולמא הלכתא פרבי יהודה?

אי אמרת הלכתא פרבי יהודה,

היה אמנא - אפילו של יובל נמי פרבי יהודה סבירא ליה,

קא משמע לן.

במאי קמיפלגי?

מר סבר: בראש השנה - כמה דכייף איניש דעתיה, טפי מעלי.
וביום הכפורים - כמה דפשיט איניש דעתיה, טפי מעלי.

ומר סבר: בראש השנה - כמה דפשיט איניש דעתיה, טפי מעלי.
ובתעניות - כמה דכייף איניש דעתיה, טפי מעלי.

רש"י

ופיו מצופה זהב כו' במקום
הנחת פה פסול. שהתקיעה
בוהב ולא בשופר:

102. כז, א

כז, א "ופיו מצופה זהב".

והתניא:

"ציפהו זהב במקום הנחת פיו - פסול.

שלא במקום הנחת פיו - בשר!"

אמר אביי:

כי תנן נמי מתניתין - שלא במקום הנחת פה תנן.

103. כז, א

רס"י

לכך מאריך בשופר. תירוצא הוא:
 וממילא כו'. דמה לי סוף בלא תחילה ומה לי תחילה בלא סוף ומשום דבעי לאותובי אתרוייהו דייק הך דיוקא:
תקע בראשונה. בפשוטה שלפני התרועה:
ומשך בשניה כשתים. לפי שהיה צריך לתקוע כאן ב' תקיעות רצופות אחת לפשוטה לאחריה דמלכיות ואחת לפשוטה לפנייה דזכרונות:
בור ודות. חדא נינהו אלא שהבור בחפירה והדות בבניין על הקרקע ציטרנייא בלע"ז:
פיטס. חבית גדולה פונטיין בלע"ז:
מחד גברא. דומיא דזכור ושמור:
הא לא דמיא. הא מילתא דשופר לא דמיא אלא לסיפא:
י' קורין. וי' קולות יש כאן שאי אפשר להם לצמצם דיבורם בתיבה אחת שלא יהא אחד לאחור ואחד לפנים:
דחביבה עליה. חדשה היא לו:

"וַשְׁתִּי חֲצוּצוֹת מִן הַצְּדִדִּים."
 ותרי קלי מי משתמעיי?
 והתניא:

"זכור" ו"שמור" בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע."

לכך מאריך בשופר.

למימרא דכי שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה - יצא.
 וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה - יצא.
 תא שמע:

"תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת."
 אמאי תיסקל ליה בתרתיה!

פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן.

תא שמע:

"התקוע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע - יצא, ואם קול הברה שמע - לא יצא."
 אמאי? ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא!

אלא תרתי קלי מחד גברא - לא משתמעיי, מתרי גברי - משתמעיי.

ומ"תרי גברי מי משתמעיי?!"
 והא תניא:

"בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהו שנים קורין) ושנים מתרגמין!"

הא לא דמיא אלא לסיפא:
"בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין"
 אלמא פיון דחביב - יהיב דעתיה,
 הכא נמי פיון דחביב - יהיב דעתיה ושמע.

אלא למה מאריך בשופר?
 לידע שמצות היום בשופר.

רפ"י

התורה חסה. דכתיב (ויקרא יד)
וצוה הכהן ופנו את הבית שלא
יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין
להם טהרה במקוה:

104. כז, א

"וּבַתְּעִיּוֹת - בְּשָׁל זָכָרִים בְּפּוֹפִין,
וּפְיוֹ מְצוּפָה בְּסָף".

מאי שְׁנָא הֵתֵם ד' זָהָב" וּמַאי שְׁנָא הֵתֵם ד' "בְּסָף"?

אִיבְעִית אִימָא:

כָּל כִּינוּפֵיָא דְכֶסֶף הוּא,

דְּכָתִיב: "עֲשֵׂה לָךְ שֵׁטִי הַצּוֹצְרוֹת בְּסָף" (במדבר י-ב).

וְאִיבְעִית אִימָא:

הַתּוֹרָה חָסָה עַל מְמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

הֵתֵם נְמִי נְעִבִיד דְכֶסֶף!

אַפִּילוּ הָכִי כְבוֹד יוֹם טוֹב עֲדִיף.

105. כז, א

רב פפא בר שמואל סבר למיעבד עובדא כמתניתין,

אמר ליה רבא:
לא אמרו אלא במקדש.

תניא נמי הכי:
"במה דברים אמורים:
במקדש,

אבל בגבולין:
מקום שיש חצרות - אין שופר,
מקום שיש שופר - אין חצרות.
וכן הנהיג רבי חלפתא בציפורי, ורבי חנניא בן תרדיון בסיכני,
ובשבא דבר אצל חכמים אמרו:
לא היו נוהגין בן, אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד".

אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי:
מאי קראה?

דכתיב: "בחצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" (תהילים צח-ו),
"לפני המלך ה'" - הוא דבעינן "חצרות וקול שופר" אבל בעלמא - לא.

רש"י

למיעבד עובדא. בחצרות
ושופר:
מקום שיש שופר. כגון ר"ה
ויובל:
מקום שיש חצרות. כגון
תעניות:
וכך הנהיג. כמשנתינו שופר
וחצרות:
בשערי מזרח ובהר הבית. חדא
מילתא היא בשערי מזרח בהר
הבית וי"א בשערי מזרח בעזרת
נשים:

רפ"י

106. כז, א

"שנה היוכל לראש השנה לתקיעה ולברכות" כו'.

אמר רב שמואל בר יצחק:
 כמאן מצלינן האידינא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון?
 כמאן?
 רבי אליעזר,
 דאמר: בתשרי נברא העולם.

מתיב רב עינא:
"שנה יוכל לראש השנה לתקיעה ולברכות",
 והא איכא: "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון",
 דבראש השנה איתא וביוכל ליתא!

כי קתני אשארא.

רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי:

אמר רב שמואל בר יצחק:
 הא דתנן:
"שנה היוכל לראש השנה לתקיעה ולברכות" - כמאן?
 דלא רבי אליעזר,
 דאי רבי אליעזר, כיון דאמר בתשרי נברא העולם,
 הא איכא "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון" - דבראש השנה איתא וביוכל ליתא!

כי קתני אשארא.

107. כז, א-ב

כ"י

מתני' שופר שנשדק ודבקו. בדבק שקורין גלוי"ד: פסול. דהוה ליה כשני שופרות:

גמ' העמידו על גלדו. גלד דק: מבפנים פסול. שהתקיעה בזהב: אם קול חיצון שמע לא יצא. דאיכא מחיצות הפנימי מפסקת התקיעה: ככתונא. כהפיכת חלוק לעשות פנימי חיצון: שפיצר את הרחב. ברותחין:

מתניתין

שופר שנשדק, ודבקו - פסול. דיבק שבירי שופרות - פסול. ניקב וסתמו: אם מעבב את התקיעה - פסול, ואם לאו - כשר.

כזב,

התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, או לתוך הפיטס: אם קול שופר שמע - יצא, ואם קול הברה שמע - לא יצא.

וכן מי שהיה עובר אחורי בית הנסות, או שהיה ביתו סמוך לבית הנסות, ושמע קול שופר, או קול מגילה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. אף על פי שזה שמע וזה שמע - זה כוון לבו וזה לא כוון לבו.

גמרא

תנו רבנן:

"ארוך וקצר - כשר. גרדו והעמידו על גלדו - כשר.

ציפהו זהב: במקום הנחת פה - פסול, שלא במקום הנחת פה - כשר. ציפהו זהב: מבפנים - פסול, מבחוץ - אם נשתנה קולו מנמות שהיה - פסול, ואם לאו - כשר.

ניקב וסתמו: אם מעבב את התקיעה - פסול, ואם לאו - כשר.

נתן שופר בתוך שופר: אם קול פנימי שמע - יצא, ואם קול חיצון שמע - לא יצא."

תנו רבנן:

"גרדו בין מבפנים בין מבחוץ - כשר. גרדו והעמידו על גלדו - כשר. הניח שופר בתוך שופר: אם קול פנימי שמע - יצא, ואם קול חיצון שמע - לא יצא. הפכו ותקע בו - לא יצא."

אמר רב פפא:

לא תימא דהפכיה ככתונא, אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב.

מאי טעמא?

כדרב מתנה,

רס"י

והעברת. דרך העברתו כדרך
שהאיל מעבירו בראשו בבהמה
מחיים

דאמר רב מתנה:

"והעברת" (ויקרא כה-ט) - דרך העברתו בעיניו.

108. כז, ב

רס"י

דיבק שברי שופרות כו' :
במינו כשר. אם אינו מעכב את התקיעה :
נסדק. כולו וכן נסדק לרחבו כל רחבו להקיפו :
אם נשתייר בו. מן מקום הסדק עד מקום הנחת פה שיעור תקיעה כשר חשיב ליה כמאן דאשתקיל כוליה והוה ליה ארוך וקצרו :
צרו. לשון יבש רו"יש בלע"ז :
קדחו. נקבו וקס"ד נקב הנחת פה קאמר :
שקדחו בזכרותו. כשהוא מחובר בבהמה עצם בולט מן הראש ונכנס לתוכו ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרות :

"דיבק שברי שופרות - פסול".

תנו רבנן:
"הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו, בין שלא במינו - פסול. ניקב וסתמו, בין במינו בין שלא במינו - פסול. רבי נתן אומר: במינו - כשר, שלא במינו - פסול".

"במינו כשר".

אמר רבי יוחנן:
 והוא שנשתייר רובו.

מכלל דשלא במינו - אף על פי שנשתייר רובו פסול.

איכא דמתני לה אסיפא:

"שלא במינו פסול".

אמר רבי יוחנן:
 והוא שנפחת רובו.

מכלל דבמינו - אף על פי שנפחת רובו כשר.

ציפהו זקב:
מבפנים - פסול, מבחוץ -
אם נשתנה קולו מנמנות שהיה - פסול, ואם לאו - כשר.
נסדק לאורכו - פסול, לרוחבו - אם נשתייר בו שיעור תקיעה - כשר, ואם לאו - פסול.
וכמה שיעור תקיעה?
פירש רבן שמעון בן גמליאל:
כדי שיאחזנו בידו, וידאה לכאן ולכאן. ה"ה קולו דק, או עבה, או צרוד - כשר, שכל הקולות כשירין [בשופר]."

שלחו ליה לאבוה דשמואל:
 קדחו ותקע בו - יצא.

פשיטא כולו נמי מיקדח קדחו להו!

אמר רב אשי:
 שקדחו בזכרותו.
 מהו דתימא: מין במינו חוצץ,
 קא משמע לן.

רס"י

109. כז, ב

אותן העומדין בבור יצאו. שהן קול השופר לעולם שמעו:
איכא דרמי להו מירמא. יש תלמידים שאין שונין להא דרב הונא בענין לא שנו לפרושי מתניתין אלא רמו מירמא מתניתין וברייתא אהדדי ועלה קאי רב הונא ומשני:

"התוקע לתוך הבור או לתוך הדות" כו'.

אמר רב הונא:

לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור, אבל אותן העומדין בבור - יצאו.

תניא נמי הכי:

"התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות - יצא".

והתנן:

"לא יצא!"

אלא לאו, שמע מינה כדרב הונא, שמע מינה.

איכא דרמי להו מירמא.

תנן:

"התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות - לא יצא".

והתנא:

"יצא!"

אמר רב הונא:

לא קשיא:

כאן - לאותן העומדין על שפת הבור, כאן - לאותן העומדין בבור.

110. כז, ב - כח, א

רש"י

שמע מקצת התקיעה בבור כו'.
קא סלקא דעתך דהכי קאמר
היה עומד הוא בשפת הבור
וחבירו תוקע בבור ויצא לחוץ
בחצי התקיעה ואשמעונו הכא
דבקצת נמי יוצא:

קודם עמוד השחר. לאו זמניה
הוא כדאמרינן במסכת מגילה
(דף כ:) כל היום כשר לתקיעת
שופר וליף טעמא מיום תרועה
יהיה לכם יום ולא לילה: הכי
גרסינן למימרא דסבר רבא דכי
שמע איניש סוף תקיעה בלא
תחילת תקיעה יצא וממילא
כו':

תקע בראשונה. פשוטה שלפני
תרועת המלכיות:

ומשך בשניה. בפשוטה של
אחריה כשתים ונתכוין לצאת
בה אף ידי פשוטה שלפני תרועת
הזכרונות שעתיד עליו לתקוע
תיכף לזו:

אם קול שופר שמע. בלא קול
הברה יצא:

אם קול הברה שמע. עם קול
השופר לא יצא:

בתוקע ועולה לנפשיה. ואין
אחר עמו לצאת בו אלא תוקע
ועולה הוא דלדידה תחילתה
וסופה בהכשר דבתחילה הוא
והשופר בבור ואמרן לעיל (דף
כו:) אותן העומדים בבור יצאו:

אמר רבה:

כח, א שמע מקצת תקיעה בבור, ומקצת תקיעה על שפת הבור - יצא.
מקצת תקיעה קודם שייעלה עמוד השחר, ומקצת תקיעה לאחר שייעלה עמוד השחר - לא יצא.

אמר ליה אב"י:

מאי שנא?

התם דבעינא כולה תקיעה בחיובא - וליכא,
הכא נמי בעינא כולה תקיעה בחיובא - וליכא!

הכי השתא?!

התם - לילה לאו זמן חיובא הוא כלל,
הכא - בור מקום חיובא הוא לאותן העומדין בבור.

למימרא, דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה - יצא,
וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה - יצא @ @ @

תא שמע:

"תקע בראשונה ומשך בשניה בשתיים - אין בידו אלא אחת."
ואמאי? תסלק לה בתרתיה?

פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן.

תא שמע:

**"התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, או לתוך הפיטס:
אם קול שופר שמע - יצא,
ואם קול הברה שמע - לא יצא."**
ואמאי? ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דליערבב קלא?

כי קאמר רבה בתוקע ועולה לנפשיה.

אי הכי מאי למימרא?

מהו דתימא: זמנין דמפיק רישיה ואכתתי שופר בבור וקא מיערבב קלא,
קא משמע לן.

111. כח, א

רפ"י

של עולה. ותלשו מחיים דאילו לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה שהכל לכהנים כדאמרינן במנחות (דף פג.) ובזבחים (דף פו.) נאמר לו יהיה בעולה ונאמר לו יהיה באשם מה אשם עצמותיו מותרין אף עולה עצמותיה מותרין:

שלמים לאו בני מעילה נינהו. דאין מעילה בקדשים קלים אלא באימורים ולאחר זריקה כשהובררו לחלק גבוה:

לא ליהנות ניתנו. לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צאריהם ניתנו:

בשופר של ע"ז. ששימשו בו לע"ז ונאסר בהנאה כדתניא במסכת ע"ז (דף נא:) אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שששתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר:

ואם תקע יצא. דמצות לאו הנאה נינהו:

כתותי מיכתת שיעוריה. דהא לשריפה קאי וכשרוף דמי ושופר בעי שיעור כדאמרינן לעיל (דף כז:) כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן:

מותר לתקוע לו. טעמא דכולהו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו:

חבירו מזה עליו בימות הגשמים. שאין כאן אלא הנאת קיום המצוה ומצות לא ניתנו ליהנות:

אבל לא בימות החמה. דאיכא הנאת הגוף:

אמר רב יהודה:

בשופר של עולה - לא יתקע.

ואם תקע - יצא.

בשופר של שלמים - לא יתקע.

ואם תקע - לא יצא.

מאי טעמא?

עולה - בת מעילה היא, פיון דמַעַל בַּה נִפְקָא לָהּ לְחֻלְיִין.

שלמים - דלאו בני מעילה נינהו, איסורא הוא דרכיב בהו, [ולא נפקי לחולין].

מתקיף לה רבא:

אימת מעל? לבתר דתקע,

כי קא תקע - באיסורא תקע!

אלא אמר רבא:

אחד זה ואחד זה - לא יצא.

הדר,

אמר: אחד זה ואחד זה - יצא.

מצות לאו ליהנות ניתנו.

אמר רב יהודה:

בשופר של עבודה זרה - לא יתקע.

ואם תקע - יצא.

בשופר של עיר הנדחת - לא יתקע.

ואם תקע - לא יצא.

מאי טעמא?

עיר הנדחת - כתותי מיכתת שיעוריה.

אמר רבא:

המונדר הנאה מחבירו - מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה.

המונדר הנאה משופר - מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה.

ואמר רבא:

המונדר הנאה מחבירו - מזה עליו מי חטאת בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה. המונדר הנאה ממצוה - טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה.

112. כח, א-ב

רש"י

שכפאוהו פרסיים. ואע"ג שלא נתכוון לצאת ידי חובת מצה בליל ראשון של פסח יצא: **התוקע לשיר**. לשורר ולזמר כך שמעתי מפי מורי הזקן וביסודו של מורי רבי יצחק בן יהודה ראיתי התוקע לשד להבריח רוח רעה מעליו: **פשיטא**. דזאת אומרת כן: **מהו דתימא התם אכול מצה קאמר רחמנא והא אכל**. ונהנה באכילתו הלכך לאו מתעסק הוא שהרי אף לענין חיוב חטאת אמרינן (כריתות דף יט:.) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה: **קא משמע לן**. דאע"ג דמתעסק הוא יצא דמצות אין צריכות כוונה: **זמן המקרא**. של קריאת שמע והוא היה קורא בתורה פרשת שמע: **קורא להגיה**. אף קרייה אין כאן אלא מגמגם:

שְׁלַחוּ לַיהוָה לְאִבְנֵי דְשִׁמוּאֵל:
כְּפָאוּ וְאָכְלוּ מִצֶּה - יֵצֵא.

"כְּפָאוּ" - מֵאֵן?
אֵילִמָּא כְּפָאוּ שְׂד,
וְהִתְנַיָּא:

**"עֲתִים חֲלִים עֲתִים שׁוֹטָה,
נְשָׁהוּא חֲלִים - הֲרִי הוּא נְפַקֵּחַ לְכָל דְּבָרֵיו,
נְשָׁהוּא שׁוֹטָה - הֲרִי הוּא נְשׁוֹטָה לְכָל דְּבָרֵיו!"**

אָמַר רַב אֲשִׁי:
שְׁכַפְאוּהוּ פְרָסִיִּים.

אָמַר רַבִּי³⁸:
זֹאת אוֹמְרֵת: הַתּוֹקֵעַ לְשִׁיר - יֵצֵא.

פְּשִׁיטָא, הֵינּוּ הָרִי!

כח, ב, מהו דתימא: התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל, אכל הכא: **"זמרון תרועה"** כתיב, והאי מתעסק בעלמא הוא, קא משמע לן³⁹:
מצות אין צריכות פוונה.

אֵיתִיבֵיהּ:
**"הִיָּה קוֹרָא בְּתוֹרָה וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא:
אִם בְּוֹן לְבוֹ - יֵצֵא,
וְאִם לֹאוּ - לֹא יֵצֵא".
מֵאֵי לֹאוּ "בְּוֹן לְבוֹ" - לְצֵאת!**

לֹא,
לְקִרּוֹת.

לְקִרּוֹת!?! הֵא קָא קְרִי!

בְּקוֹרָא לְהִגִּיָּה.

תָּא שְׁמַע:
**"הִיָּה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַבְּנֵסֶת, אוֹ שֶׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵּית הַבְּנֵסֶת,
וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר, אוֹ קוֹל מְגִילָה,
אִם בְּוֹן לְבוֹ - יֵצֵא,
וְאִם לֹאוּ - לֹא יֵצֵא".
מֵאֵי לֹאוּ "אִם בְּוֹן לְבוֹ" - לְצֵאת!**

לֹא,
לְשִׁמוּעַ.

³⁸ כך גירסת הרא"ש. גירסת הדפוס רבא. מהמשך הסוגיה משמע שבעל המימרה מתרץ לאב"י "שאני אומר וכו' ורבא מתרץ שם באופן אחר.

³⁹ כך גירסת הרמב"ן והר"ח. גירסת וילנא - אֵלִמָּא קְסֵבֵר רְבָא:

רס"י

דקא מנבח נבוחי. ואינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתנו בפי אחרון (דף לג.):
אלא מעתה. דשאין מתכוין למצוה כמתכוין דמי:
הישן בשמיני בסוכה. שלא לשום מצוה:
ילקה. שהרי מוסיף על מצוה ועובר משום בל תוסיף:
מצות אין עובר עליהן. בבל תוסיף אלא בזמן כגון חמשת המינין בלולב והי' טוטפות בתפלין חמש ציציות בטלית אבל תוספת יום על ימים או שעה על שעה אין זה מוסיף:
בשלא סיים. אלא הוסיפה באמצע:
והא סיים קתני. בברייתא:
הניתנין במתנה אחת. כגון דם בכור שנתערב בדם בכור חברו או בדם מעשר:
ינתנו מתנה אחת. והרי יש בה משניהן ועולה לשניהן:
מתן ארבע. שלמים ואשם ועולה ותודה:

לְשִׁמוּעַ! וְהָא שְׁמַע!

סְבוּר חֲמוּר בְּעֶלְמָא הוּא.

אִיתִיבֵיהּ:

"נְתִיבִין שׁוֹמֵעַ וְלֹא נְתִיבִין מְשַׁמֵּעַ,

מְשַׁמֵּעַ וְלֹא נְתִיבִין שׁוֹמֵעַ,

לֹא יֵצֵא,

עַד שְׁיִתְּבוּן שׁוֹמֵעַ וּמְשַׁמֵּעַ."

בְּשִׁלְמָא **"נְתִיבִין מְשַׁמֵּעַ וְלֹא נְתִיבִין שׁוֹמֵעַ"** - פְּסָבוּר חֲמוּר בְּעֶלְמָא הוּא,

אֶלָּא **"נְתִיבִין שׁוֹמֵעַ וְלֹא נְתִיבִין מְשַׁמֵּעַ"** - הֵיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ?

לֹא, בְּתוֹקֵעַ לְשִׁיר!

דְּלָמָא דְקָא מְנַבַּח נְבוּחִי.

אָמַר לִיה אַבְי:

אֶלָּא מַעֲתָה הִישָׁן בְּשִׁמְיָנִי בְּסוּכָה יִלְקָה?

אָמַר לוֹ:

שְׂאֵנִי אוֹמֵר: מִצּוֹת אֵינוּ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֶלָּא בְּזִמְנָן.

מְתִיב רַב שְׁמֹן בַּר אֲבָא:

"מִנִּין לְכַהֵן שְׁעוּלָה לְדוּכָן שְׁלֹא יֵאמֵר:

הוֹאִיל וְנִתְּנָה לִי תוֹרָה רְשׁוּת לְבָרֶךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, אוֹסִיף בְּרִכָּה אַחַת מִשְׁלִי?

בְּגוּן": "ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם" (דברים א-יא).

תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "לֹא תוֹסִיפוּ עַל הַדְּבָר" (דברים ד-ב).

וְהָא הֵכָא כִּינּוּן דְּבָרֵיךְ לִי, עֲבָרָה לִי, זְמַנְיָה, וְקַתְּנִי דְעֵבֵר!

הֵכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ:

בְּדִלָא סִיִּים.

וְהִתְּנֵא:

"סִיִּים!"

"סִיִּים" בְּרִכָּה אַחַת.

וְהִתְּנֵא:

"סִיִּים כֹּל בְּרִכּוֹתֵינוּ!"

שְׂאֵנִי הֵכָא,

כִּינּוּן דְּאֵלוּ מִתְּרַמֵּי לִי, עֲבוּרָא אַחֲרֵינָא - הֵדֵר מְבָרֶךְ,

כּוֹלִיָּהּ יוֹמָא זְמַנְיָה הוּא.

וּמָנָא תִּימְרָא?

דִּתְּנּוּ:

"הִנִּיתִינוּ בְּמִתְּנָה אַחַת שְׁנִיתְּעֵרְבוּ בְּנִיתִינוּ מִתְּנָה אַחַת - יִנְתְּנוּ מִתְּנָה אַחַת.

מִתְּנָה אַרְבַּע בְּמִתְּנָה אַרְבַּע - יִנְתְּנוּ בְּמִתְּנָה אַרְבַּע.

מִתְּנָה אַרְבַּע בְּמִתְּנָה אַחַת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:

יִנְתְּנוּ בְּמִתְּנָה אַרְבַּע.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:

רס"י

דלמא קסבר רבי יהושע כו'. ומתרתי הנך ממתני ומבריייתא איכא לאותובי לרבא: **אנן הכי אמרינן.** אנן דמייתנין סייעתא מהא דטעמא משום דאי הדר מתרמי ליה כו' הכי קאמרינן ליה לרב שמן: **מאי טעמא שבק מתניתין כו'.** שבק מתניתין הניתנין במתנה אחת משנה היא בשחיטת קדשים: **לותיב ממתניתין.** דאלימא לאקשווי: **לא סגי דלא יהיב.** אי הדר מתרמי ליה דקדשים לא מפסיד: **לצאת לא בעי כוונה.** דבלאו מתכוין יוצא ידי חובתו: **לעבור בעי כוונה.** שיתכוין לשום מצוה ואי לא לא עבר: **והא מתן דמים כו'.** שאין מתכוין בשאר מתנותיו לשם בכור וקאמר רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף: **איכוון ותקע לי.** תתכוין לתקוע בשמי להוציאני ידי חובתי: **משמיע בעי כוונה.** להוציא השומע:

ינתנו במתן אחת. **אמר לו רבי אליעזר:** הרי הוא עובר על "בל תגרע!" **אמר לו רבי יהושע:** הרי הוא עובר על "בל תוסיף!" **אמר לו רבי אליעזר:** לא נאמר "בל תוסיף" אלא נשהוא בעצמו. **אמר לו רבי יהושע:** לא נאמר "בל תגרע" אלא נשהוא בעצמו. **ועוד אמר רבי יהושע:**

נשלא נתת - עברת על "בל תגרע" ולא עשית מעשה בידך,
נשנתת - עברת על "בל תוסיף" ועשית מעשה בידך (זבחים פ.).

והא הכא כיון דיהיב ליה מתנה מבכור עברה ליה לזמניה, וקתני דעבר משום: "בל תוסיף!"
לאו משום דאמרינן: כיון דאילו מתרמי ליה בוכרא אחרינא הדר מזה מיניה - כוליה יומא זמניה.

ממאי? דלמא קסבר רבי יהושע: מצות עובר עליהן אפילו שלא בזמנו?

אנן הכי קאמרינן:

רב שמן בר אבא, מאי טעמא שביק מתניתין ומותיב מבריייתא? לותיב ממתניתין!
מתניתין מאי טעמא לא מותיב?

כיון דאילו מתרמי ליה בוכרא אחרינא בעי מזה מיניה כוליה יומא זמניה הוא,
בריייתא נמי כיון דאי מתרמי צבורא אחרינא הדר מברך, כוליה יומא זמניה?!

ורב שמן בר אבא,
התם - לא סגי דלא יהיב,
הכא - אי בעי מברך אי בעי לא מברך.

רבא אמר:

לצאת - לא בעי כוונה.
לעבור - בעי כוונה.

והא מתן דמים לרבי יהושע דלעבור ולא בעי כוונה!

אלא אמר רבא:

לצאת - לא בעי כוונה.
לעבור בזמנו - לא בעי כוונה.
שלא בזמנו - בעי כוונה.

אמר ליה רבי זירא לשמעיה:
כטא, איכוון ותקע לי.

אלמא קסבר:
משמיע בעי כוונה.

מיתבי:

"היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת,
ושמע קול שופר או קול מגילה:

אם כוון לבו - יצא.

ואם לאו - לא יצא."

וכי "כוון לבו" מאי הוי?

היאך לא קא מיכוון אדעתא דידיה?!

הכא - בשליח ציבור עסקין דדעתיה אכוליה עלמא.

רפ"י

תא שמע:

"נתבונן שומע ולא נתבונן משמיע,**נתבונן משמיע ולא נתבונן שומע,****לא יצא עד שיתבונן שומע ומשמיע."**

קתני "משמיע" דומיא ד"שומע",

מה "שומע" - שומע לעצמו, אף "משמיע" - משמיע לעצמו, וקתני - "לא יצא!"

תנאי היא,

דתנאי:

"שומע - שומע לעצמו,**ומשמיע - משמיע לפי דרכו.****אמר רבי יוסי:****במה דברים אמורים:****בשליח צבור,****אבל ביחיד - לא יצא, עד שיתבונן שומע ומשמיע."**

113. כט, א

כ"י

מתני' והיה כאשר ירים משה ידו וגו':
 גמ'
 ועבדים משוחררין. אבל עבדים לא דכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה:
 וטומטום ואנדרוגינוס. שמא זכר הוא:
 מי שחציו עבד. משום צד חירות שבו:
 טומטום אינו מוציא את מינו. טומטום כמותו שמא תוקע זה נקבה וחבירו זכר:
 אנדרוגינוס מוציא מינו. אנדרוגינוס כמותו דאי בתר זכרות אזלת שניהם חייבין ואי בתר נקבות אזלת שניהן פטורין:

מתניתין

"וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבְרַת יִשְׂרָאֵל [כַּאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגִבְרַת עַמְלֶק]" (שמות יז-יא),

וכי ידיו של משה עושות מלחמה, או שוברות מלחמה?
 אלא לומר לך:

כל זמן שהיו ישראל מסתבלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתגברים. ואם לאו - היו נופלים.

כיוצא בדבר אתה אומר:

"עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוי וראה אותו והי' (במדבר כא-ח)

וכי נחש ממית, או נחש מחיה?!

אלא בזמן שישראל מסתבלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין. ואם לאו - היו נימוקים.

חרש שוטה וקטן - אין מוציאין את הרבים ידי חובתן.

זה הכלל:

כל שאינו מחוייב בדבר - אינו מוציא את הרבים ידי חובתן.

גמרא

תנו רבנן:

"הכל חייבין בתקיעת שופר:

כהנים ולוים וישראלים,

גרים ועבדים משוחררים,

וטומטום ואנדרוגינוס,

מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

טומטום - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו.

אנדרוגינוס - מוציא את מינו, אבל לא את שאינו מינו.

מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו."

אמר מר:

"הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים ולוים וישראלים."

פשיטא!

אי הני לא מחייבי, מאן מחייבי?!

כהנים אצטריכא ליה,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט-א),

מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא - הוא דמחייבי,

והני כהנים הואיל ואיתנהו בתקיעות דכל השנה,

דכתיב: "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם" (במדבר י-י) - אימא לא ליחייבו,

קא משמע לן.

מי דמי?!

התם חצוצרות, והכא שופר!

אלא אצטריד,

סלקא דעתך אמינא: הואיל ותנן: "שנה היוכל לראש השנה לתקיעה ולברכות"

מאן דאיתיה במצות היוכל - איתיה במצוה דראש השנה,

והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיוכל,

דתנן: "כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם" - אימא במצוה דראש השנה לא ליחייבו,

קא משמע לן.

114. כט, א

"מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו".

אמר רב הונא:
ולעצמו מוציא.

אמר ליה רב נחמן לרב הונא:
מאי שנא לאחרים דלא,
דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות,
"לעצמו" נמי לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דידיה!

אלא אמר רב נחמן:
אף לעצמו אינו מוציא.

תנאי נמי הכי:
"מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אף לעצמו אינו מוציא".

כ"ז

מי שחציו עבד כו'. דלא אתי צד עבדות דמשמיע ומפיק צד חירות דשומע:

ה"ג כהנים ולויים מקדישין לעולם וגואלין לעולם זו היא גירסת רבינו יצחק הלוי ושאר רבותי גרסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתייהן משניות הן במסכת ערכין (דף כו: ודף לג:) ובין מקדישין ובין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא איידי דתנא התם גבי ישראל (שם דף כד.) אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה תנא גבי כהנים מקדישין וגואלין ואידי דתנא גואלין ומקדישין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם והכי מוקים במסכת ערכין (דף כז.) ומהו גואלין לעולם לפי שנאמר בישראל במוכר בית בערי חומה (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה נחלט אבל בלויים גאולת עולם תהיה ללויים ולפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (שם) במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים אבל לויים גואלין מיד לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה (שם כז) ואם לא יגאל את השדה בעלים ומכר גזבר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים ביובל הלויים גואלין לעולם והאי דאמרי הכא ליתנהו במצות יובל קאי אמקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיע מיד המקדיש אם לוי הוא כדרך שמפקיע מיד ישראל: קמ"ל גרסי' ולא גרסינן נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות כו' דהא ודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין ביובל דלא נפקי לויים מכלל כל מצות והדינן בין שלקחו ישראל מהן מן האלפים אמה שניתנו לחוץ לעריהם יוצא ביובל ואפי' בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם דכתיב (שם כה) ואשר יגאל מן הלויים וגו'.

115. כט, א-ב

ר"י

אע"פ שיצא מוציא. שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצות: **חוץ מברכת הלחם והיין**. ושאר ברכת פירות וריחני שאינן חובה אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ובזו אין כאן ערבות שאינו חובה על האדם לא ליתנהני ולא ליבריד: **ברכת הלחם**. של אכילת מצה שמברכין (לפני) המוציא: **וברכת היין**. שמברכין לפני קידוש: **מהו**. על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תיבעי לך דחובה ניהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לך שאין באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום ואי אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיב ליה לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה מאי: **כיון דחובה היא**. אכילת מצה חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר שלא בהנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: **או דלמא**. בברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההניות היא נוהגת: **לא יפרוס**. ברכת המוציא כדאמרין לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

תני אהבה בריה דרבי זירא: **"כל הנברכות נולדו, אף על פי שייצא - מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא - מוציא, ואם יצא - אינו מוציא"**.

בעי רבא:

כט, ב ברכת הלחם של מצה, וברכת היין של קידוש היום, מהו?

כיון דחובה - הוא מפיק, או דלמא - ברכה לאו חובה היא?

תא שמע:

דאמר רב אשי:

כי הוין בי רב פפי,

הוה מקדש לו,

וכי הוה אתי אריסיה מדברא - הוה מקדש להו.

תנו רבנן:

"לא יפרוס אדם פרוסה לאורחיו,

אלא אם בן אוכל עמיהם.

אבל פרוס הוא לבניו ולבני ביתו,

בדי לחונן במצות.

ובהלל ובמגילה - אף על פי שייצא מוציא".